

TELEGRAFUL ROMÂNULUI

Nr. 29. ANUL XIV.

Telegrafulu este de două ori pe săptămână: joi și Duminică. — Prenumeratiunea se face în Săbiu la espeditoria foiei pe afară la c. r. poste, cu bani gătiți prin scrisori francate, adresate către espeditoria. Prețului prenumeratiunii pentru Săbiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte părți ale Transilvaniei și pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princip. și țeri străine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se plătesc pentru întia ora cu 7. cr. și rulu cu litero mici, pentru două ore cu 5 1/2 cr. și pentru a trei repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Săbiu, în 14/26 Aprilie 1866.

Escelenția Sea Preasantitulu Archiepiscopu și Metropolitu Andreiu Baronu de Siagun'a au sositu eri în deplina sanătate în mijloculu nostru.

Evenimente politice.

Săbiu în 9 Apriliu.

Cuventarea taverniculu Paulu de Sennyei tinuta în cas'a de susu după închiarea desbateriloru asupr'a adresei casei deputatiloru, au făcutu sensatiune. Ea merita tota atentiunea pentruca ni se pare ca întrens'a e depinsu programulu regimului întregu. Vom publică-o și noi. Adres'a după cum vom vedé mai la vale se primí cu o majoritate de 4 voturi. — Cas'a deputatiloru au trebuitu sa si mute tinerea siedintieloru iară în sal'a museului, pentruca din întocmirea cea rea acustica a casei dietali, resunetulu e asiá de mare, încátu nu se póte întielege omu pre omu, din cea mai mica departare. Deák carele fú bolnavu ia parte iarasi la siedintie. Majthényi, carele au adusu estrasulu din protocolulu siedintiei din urma a casei magnatiloru fu primitu în cas'a dep. cu éljen, se întielege de bucuria, căci în cas'a de susu se primí adres'a deputatiloru. Se amintimu aici, ca bucuri'a în Pest'a în urm'a cuventarei Taverniculu e foarte generala, se dice, ca aristocratii, carii cu ce-va mai înainte erau stigmatizati de tradatori, acum suntu adorati. Incantarea sa fia mersu asiá departe încátu sér'a, după ce se tinú de către tavernicu cuventarea, voiau se-i faca o serenata, pe carea taverniculu întielegendu de mai înainte, au oprit'o sa nu i se faca.

Insemnatale mare are aceea ce s'a petrecutu mai departe în cas'a deputatiloru. Acést'a e, judecat'a lui Deák asupr'a unei propuneri făcute de către români, că în comisiunea pentru cestiunea natiunalitatiloru, pentru însemnatale cestiunii, sa se alege unu numeru corespunditoriu de membri din tote natiunalitatile. Deák, care anevoie ese din punctulu seu de vedere de advocatu, de astadata au aflatu, ca cas'a nu are de a negociá cu natiunalitatile cá cu partide. Cas'a (diet'a) dice elu, nu reprezenta natiunalitatile ci țiera. Aci se tratéza de deslegarea unei cestiuni în interesulu întregulu și asiá nu aru fi cu scopu de a prescrie numerulu membriloru și a legá (?) increderea. După o disputa lunga și infocata, la care au luat parte multi și din deputatii români („Concordi'a amintesce și de o episoada între dep. Gojdu și Babesiu) și serbi etc., propunerea se respinge.

Despre deputatii regnicolari croati, cari suntu acum de mai multe zile în Pest'a se spune, ca suntu foarte bine primiti. Membrii acestei deputatiuni se vedu și prin cluburile magiare. Siedintia cea dintâiu formala se tinú în 21 Aprilie n. sub presiedinti'a numai a lui Majlath. Protocólele se pórtă în limb'a magiara și croata. Desbaterile e verosimulu ca voru fi secrete și ceea ce se va publicá din acele siedintie, va fi numai cu invoirea ambe partiloru deputatiunii regnicolare. —

În privinti'a celor ce se referu la politic'a din afara ni se asigură din tote partile, ca astadi ne aflămu în o fasa noua și cu totul pacifica. Cursulu bursei nu aru fi dara de astadata barometruulu celu adevératu politicu, căci cu tote scirile de pace galbenii au suitu agiulu cu 6 xr. de alalta eri.

Diuariele de Viena'a aducu sciri oficióse din Bavari'a, ca pericululu resbelicue delaturatu și ca Austri'a au propusu desarmarea în unu modu, încátu a fostu primitu și de Prussi'a.

Proiectulu de reforma datu de ministrulu presiedinte alu Prussiei este unu obiectu, de care se vede ca se intereséza tota Germani'a. La August'a (Augsburg) se aduna o conferintia de ministrii statelor mijlocii germane. Invitati la acésta conferintia suntu ministrulu primu din Bavari'a, Saxoni'a, Württemberg, Hessen Darmstadt, Baden, Weimar, Gotha și Meiningen. Scopulu acestei conferintie e o întielegere asupr'a proiectulu prussianu, pentu că în adevérulu sa se póta realizá reformarea federatiunii și cá si în viitoriu sa se încungiuere unu conflictu cá celu tocma delaturatu.

Din Parisu sa scrie ca conferintiele în cestiunea principatelor române unite 'si voru re'ncepe lucrările. Memorialu diplomatique dice, ca alegerea principelui de Hohenzollern aru fi o im-

provisiune a lui Bratianu, fără de a fi întrebatu mai înainte de acést'a și pe regele Prussiei. Diuariele prussiane se geréza în tempulu din urma fatia cu alegerea acést'a, cá candu aru fi surprinse și dicu, ca principele Carolu Ludovicu nu aru fi sciutu nimic'a despre acést'a. Alte diuarie însă voru sa scia ca tota pedec'a vine dela St. Petersburg și ea și Napoleonu încă aru fi aplecatu de a asediá unu Domnitoriu provisoriu pre vre-o 4—5 ani, alesu din sinulu țierei.

Din Itali'a amintimu semnificativ'a observare a „Cor. gen.“ despre regele Victoru Emanuelu, mai alesu unde vorbesce despre cele ce privescu mesurile luate din partea acéstui'a spre împunținarea speselor țierei. Acea foia oficiósa dice, ca regele e cu multu mai sinceru către poporulu seu decâtu acést'a către regele.

De alta parte cetimu, ca unu feliu de întielegere între Itali'a și Prussi'a totu aru fi esistandu, care la tempu se póta deveni o aliantia, și cărei imp. Napoleonu nu i aru face greutăti. „Italie“, o foia ce apare în Turinu, vrea sa scia ca Napoleonu la casu candu Itali'a aru castigá Veneti'a, pentru laisser faire aru luá Sardini'a. „Times“ au aflatu de bine a luá notiția despre acésta scire.

Despre atentatulu din Petersburg aflămu, ca unu Iosifu Comisarow fostu iobagiu, iară acum sodalu de caciularitu, au lovitu pe ucidiatoriu preste colu în momentulu, candu era sa se descarce pistolulu asupr'a imperatului. Acestu Comisarow fu dusu în Palatu unde imperatulu înainte tuturor demnitariloru ia multiamitu pentru purtarea s'a și în fine l'a facutu nobilu. Ucidiatoriuulu e rusu și staruesce încă a nu marturisi nimic'a despre sine. Niscari scrisori și nisce otrava aflate la densulu dovedescu numai atât'a, ca elu au fostu pregatitu de mai înainte spre asiá ce-va și ca la acésta fapta aru mai fi și alții cointielesi. Sér'a după scaparea vietiei imperatesci tota cetatea fu iluminata.

Din Romani'a aflămu după diuariele de acolo ca principele Carolu e alesu de domnitoriu alu României. „Presse“ din Viena are o coresp. orig. din Iasi despre cele petrecute în 3/15 Aprilie, din care s'aru vedé, ca nu inflointi'a rusésca, ci netactulu regimului provisoriu aru fi provocatu sangerósele scene petrecute acolo. Viitoriuulu celu mai deaprópe credemu ca va reversa lumina asupr'a acéstui evenimentu. Publicămu mai la vale alu doilea actu alu guvernului provisoriu în privinti'a limbei române.

Înainte și după 20 Septembrie 1865.

Studii despre constitutiune și partide în Austri'a.

I.
Continuitate de dreptu și necontinuitate de idei.

(Urmare din nr. 28.)

La anulu 1850 aparú scrierea: „Despre egală îndreptățire a natiunalitatiloru din Austri'a“ (de N. N. Pest'a, Hartleben), ceace în 1851 est în editiunea a două și de a cărei autoru se dechiara baronulu Iosifu de Eötvös. Tota scrierea e îndreptata contr'a temerei purceditoare din primirea acelu principiu, dar nici decum contra Austriei constitutiunale, cum adeca aceea are sa fia după constitutiunea din 4 Martiu (pag. 54.) Scrierea dice espresu, ca numai puncte singuratice aru puté fi în constitutiunea dela 4. Martiu, cu privire la care „aru trebú sa sufere acést'a, după parerea autorulu, ore care schimbări“ (pag. 192), și ca autorulu privesce „de problem'a ce trebuie sa se deslege în monarchi'a austriaca“: „intemeierea unui statu tare unitariu“ și „mijlocirea între pretensiunile ratiunale intemeiate pe dreptu istoricu alu partiloru singuratice ale monarchiei și între recerintiele unitatii“ (pag. 123 s. a.).

După siepte ani dela acestea, candu se audí, ca monarchulu vrea sa faca o rotunda prin regatu au compusu contele Emiliu Deseffy unu memorialu nou, carele era ca sa-lu amanueze cardinalulu primatu Scitowsky Imperatului. Între alte se dicea acolo: „În rugarea noastră nu se afla nimic'a, ce aru fi în contradicere cu interesele Majestătei Vostre și cu unitatea monarchiei. Noi nu creăm dreptu prerogative, fatia cu celelalte popóre ale imperiuulu, noi ceremu numai

aceea, ce ni este pretiosu, nu aceea ce aru fi acelor'a pagubitoriu. Sute de ani din tota anim'a gat'a a contribui dimpreuna cu ceilalti suspusi ai Maj. V. la tote, cate suntu de lipsa pentru sustinerea monarchiei intregi, la tote cate suntu de lipsa pentru inaltarea vadii si pentru intarirea puterei monarchiei. Puterea Maj. V. si tari'a imperiului e sigurantia noastra si in bunastarea comuna a monarchiei face prosperarea noastra. Unitatea monarchiei, inaltate Dómne, este aquisistiunea a sute de ani, este rezultatulu conducrării puterilor naturali a imperiului." Acést'a petitiune purtá 131 de subsemnatori si se póte dice ca representá tote partidele si colorile de partide, cu exceptiunea emigratorilor si revolutiunilor de specialitate.

Ací se aflau numele celor doi cancelari de ordinóra din Ungari'a si Ardélu, acelor trei principibisericesci din Strigoniu, Vesprimu si Cinadu, dara si cele a lui Colomanu de Ghiczy, Gavriilu de Lonyai, a cont. Edmund Károlyi si a baronului Iosifu de Eötvös.

Acestu in urma amintitu patriotu au publicatu cu doi ani mai tardiu o scriere despre „garantiile puterei si unitáti Austriei (Lipsi'a, Brockhaus, 1859) care trebuie privita de unu fruflu matura alu observatiunii si meditatiunii in restempu de diece ani si alu impartasirii imprumutate de idei cu barbati de asemenea pareri." Bar. Eötvös demustra in acea scriere, „ca legatur'a, ce a tinutu la olalta diferitele provincii inainte de 1848" „a fostu numai dreptulu legitimu alu monarchului" (pag. 20), dara s'aru insielá cine-va fórté, candu aru crede, „ca in restempu de trei sute de ani, de candu se tinu tierile aceste de statulu intregu, aru fi pututu trece fára de a lasá vre-o urma, si ca atunci candu, consciinti'a generala austriaca inca nu se latia din deregatoria, aceea aru fi lipsitu cu totul" (pag. 39). Autorulu e petrinsu de convingerea, „ca legatur'a uniunii personale, ca acelu gradu de unitate, celu posedea monarchi'a inainte de 1848 nu mai e de ajunsu" (pag. 52 si ur.), precum in genere nu se mai potu restatori acele referintie care sustau inainte de 1848. Inainte de tote defectuositatea unirei este aceea ce produce revolutiunea, defectuositatea unitáti au nimicitu in decursulu acelei'a tote sperantiele, ce se legau de acést'a unitate si recerinti'a cea mare si imperiósá a Austriei e si acum cási atunci unitatea statului (pag. 35). Capitolulu celu frumosu: „Garanti'a cea mai buna a unitáti Austriei e o constitutiune", este dedicatu demonstrárei, ca dintre tote mijlocele, ce se potu aduce inainte pentru intemplarea unitáti Austriei, celu mai corespunditoriu e introducerea unei forme constitutionale de regimu pentru statulu intregu (pag. 44), déca, dupa cum lamuresce autorulu la pag. 53, „afacerile, ce suntu comune statului intregu se voru transpune unei legislative constitutionale comune statului intregu." Constitutiunea dela 4 Martiu 1849 trebuie privita dreptu de o incercare plina de rezultate de a ajunge la tint'a acést'a; pentrucu ori cátu de mari aru fi defectele acelei'a (constitutiuni), va concede fia-care nepreocupatu, „ca ea contine totu, ce trebuie sa ne servésca de base la organizatiunea definitiva a statului, si ca „acést'a constitutiune, data cu cuviincios'a consideratiune a celor mai multe referintie austriace, cuprinde mai tote acele principii, ce trebuie sa servésca de base la institutiunile de statu ale Austriei constitutionale (pag. 203). Eötvös crede ca defectele constitutiunii din 4 Martiu 1849 nu suntu de natura de a nu se poté indreptá; ba ce e mai multu, elu e „convinsu ca prin introducerea constitutiunii defectele indata s'aru poté inlaturá" (pag. 205) Demna de tota laarea aminte e observarea la pag. 185 despre gruparea partideloru candu „v a e s i s t á n u p a r l a m e n t u (Reichstag) comunu, cáru se voru strápune tote afacerile ce privescu pe statulu intregu." (Va urmá).

Cuventarea ce a tinutu presedintele casei magnatiloru Taverniculu d. Paulu Sennyei, in siediinta din 18 Apr.

„Cetindu séu audiendu cine-va criticárele, ce s'au ivitu iocólé, póte si pre terenulu diuarectice, aru poté, si nevoindu, veni la cugetulu, ca póte barbatii regimului de acum santu acei'a, cari intr'o voia buna au suspinsu constitutiunea. E in sa cunoscutu, ca la constituirea guvernului actualu s'a luat in socotintia chiaru si scopulu a cel'a, ca M. S. doriá a se inaintá restaurarea stárei legali, si asiá si guvernulu acést'a face din acea cestiune obiectu de campanie seriósá, ca óre starea legala póte-se restaurá séu ba, — si déca nu, ce cale aru fi mai potrivita spre a ne scóte din acestu labirintu cátu se va poté mai curendu?

Incátu pentru cestiunea prima, me voiu provocá numai la aceea, ca nunumai in fia-care rama alu administratiunii, ci in tote relatiunile vietii private s'au formatu atari stári faptice, cari din punctulu de vedere alu legalitáti astadi si pán'atunci nu se potu régulá, pána ce legile nóstre ná voru fi intregite; acést'a e unu

lucru mare, dupa o atare sguidire si schimbare, ce relatiunile nóstre sociali au suferitu dela an. 1848 încóce; candu legilatiunea stagnéza 17 ani, si potu dice, fenomenele de tote dílele a vietii comerciali si industriali si interesele incependu dela relatiunile agrarie, darea, indetorierea la militia si preste totu toti acei rami ai administratiunii, cari stau in legatura cu vietia de tote dílele, cu interesele cele de tote dílele si mai nemijlocite ale poporului, — au creatu atari stári faptice, cari in respectu formalu séu realu, ce e dreptu, nu-su legali, in sa pentru indiviidii singuratici, chiaru pentrucu au sustatu 17 ani, forméza o pretensiune atátu de momentósá a indreptárei si a interesului privatu, cátu nu se potu ignorá cu totul.

Aceste observári se referescu la afacerile nóstre interne. Cu multu mai momentósá e relatiunea nóstra cátra provinciile de dincolo de Lait'a. Aici afláramu noi o stare publica, care erá o negatiune a dreptului de statu ungurescu. Greutatea acestei stári ce e dreptu, a delaturat'o deocamdata intieleptiunea Majest. Sale, in sa sistemulu — nu potu negá — pré centralisticu de 17 ani a desfasiurátu nenumerate interese si afaceri comuni, cari orata lips'a tratárei comune si a indestulirei comuni, si cari nu se potu deslegá de odata, nici se potu lasá oscilandu in nesecuritate, fára de a provocá cea mai mare neodichnire in tierile de dincolo de Lait'a. (Adeveratu! Asiá este!) Inalt'a casa a potutu observá din esperiinti'a propria, ce temeri a provocatu in tierile de dincolo de Lait'a emiterea manifestului din Septembrie! Déca acum, afara de conclusele provisorie ale acelu'a, s'aru mai fi deslegatu inca si statorirea si comuna a tratate a amintiteloru interese si relatiuni comuni, atunci dupa acele asiome pré momentóse, cari se amintira si astadi, in urm'a cároru adeca rótele vietii de statu nu e iertatu sa stee nici pe unu minutu, — atunci, in tierile de dincolo de Lait'a s'aru fi provocatu o atare suspitiune si o atare reactiune, care pré usioru aru fi potutu serví de pedeca deslegárei. (Adeveratu!)

Deci déca-mi dice cine-va, ca elu aru fi taiatu nodulu gordicu alu tuturor greutátiloru in dóne, i admiru curagiulu si cetezarea; si déca politic'a lui aru fi succesu, m'asiu p'ecá inaintea desteritáti lui; in sa eu marturisescu, ca noi n'amú avutu nici curagiulu nici desteritatea aceea; pentrucu pre noi ne conduse acea convingere, ca in vietia privata omulu si póte pune in pericolu averea si vietia, pusetiunea politica si reputatiunea persónei sale proprie, in sa a pune in periclu, nu e iertatu (Aplause vii.) Si cu referire la acést'a un'a, inalta casa, nu ve faceti nici o ilusiune, cu acést'a un'a fia patri'a cu sine insasi in chiaru, ca aici se tratéza de esistinti'a séu ne esistinti'a nóstra! (Sensatiune.) De greutátile aceste guvernulu dede indata la organizarea lui, si precum amú observatu, s'a desbatutu cu petrudere si campanie seriósá: in ce modu aru trebui a se trece preste acést'a stare, spre a poté pregati pentru venitorulu de aprópe, terenulu legalitáti possibile. Unu unguru nu potea dá aicea decátu numai unu svatu si Maj. Sea s'a induratu a primi acestu svatu, svatulu acest'a in sa sta intr'aceea, ca: trebuie a se conchiamá diet'a ungarésca si a i se propune cu tota francheti'a si sinceritatea tote greutátile acele, cari impedece deplin'a restaurare a legalitáti si a se provocá sa intinda mana de ajutoriu la delaturarea acestoru greutáti si mána n' mana cu regimulu sa indestuléce pretensiunile pusetiunii si sa oblésca calea, care póte duce la cararea legalitáti.

Deci déca cine-va me intréba: ca avat'a séu are guvernulu ungurescu unu programu determinatu? acelu'a-i respunda cu planulu nostru de operatiune desemnatu chiaru acum cu grab'a, si mi esprimu totodata convingerea intr'acolo, ca in mijloculu greutátiloru binecunoscutu, nici decátu nu s'a potutu face unu programu mai constitutionale si mai patrioticu. (Asiá e!) In privinti'a acést'a guvernulu spriginitu de cugetele parintesci si gratiós'a incedere a Maj. Sele, a propasitu consecinte, si pociu dice fára de nemedestia, pán'acum n'a castigatu rezultate putine. (Asiá e!)

Cá sa se póta intr'uní diet'a ungarésca, au trebuitu a se delaturá prin manifestulu de Septembrie inainte de tote acele pedeci, cari stau in contradicere cu drepturile neprescriptibili ale Ungariei. Acést'a a fostu din partea regimului cea mai stralucita recunósce-re a continuitáti de dreptu, possibile in relatiunile de fatia. Emiterea manifestului din Sept., nu s'a intemplatu pentru aceea, ca provinciile de dincolo de Lait'a sa se marginésca óre cum in drepturile loru constitutionali, in libertatea loru, séu in folosinti'a acelor'a. (Va urmá.)

Dela diet'a Ungariei.

Presedintele casei deputatiloru Szentivanyi erá pe aci sa se retraga dela ducerea presidiu lui dietale si mai departe. Acum in vedemu ca pre lángá tota bolnavirea sea, din caus'a cárei vrea a se retrage, totusi s'a decisu a mai remané in ca fruntea dietei. Erá multa vorba despre ocuparea locului de alu doilea vice-pres. Unele diuare mersere in zelulu loru asiá departe incátu lu oferea fára nici o reserva deput. Brasiovlui Fried. Bömches. In siedi. diet. din 16 Aprile s'a vediatu, ca lumea se insielá in calculu, cáci rezultatulu scrutiniului fu pentru Carolu Zeyk de vicepresied. cara

locu de notariu, care asemenea se află rezervat pentru unu ardelenu lu capeta Franciscu Oesvai. Nu e de a se trece cu vederea din siedintia acést'a impregiurarea, care dedù locu unei dispu-te pentru acustica cea rea a casei. Se plangeau unii dintre deputati, ca nu aru nimic'a din cele ce se citescu si se vorbescu, alii iara, ca ei nu aru puté corespunde chemárei lorú cá deputati, fára de periclitarea sanetatiei, séu apoi sa fia auditi si intielesi numai de o parte a casei. Bar. Eötvös recománda o alta asiediare a scaunelorú si si da parerea, ca mai bine aru fi cá sa se denu-méscá o comissiune de specialitate, care sa indrepte tóte defectele acustico ale casei asiá încátu fia-care membru sa nu mai vina in positiune de a fi de fatia la o discussiune la carea sa nu póta audí apriatu totu ce se discuta acolo.

Dupa ce s'a intemplatú alegerea de mai susu, la care mai e de a se adauge si acelorú 15 membrii ardeleni in comissiunea pen-tru afacerile comune si dupa unele si altele observári, cas'a de-chiara a se constitui in conferintia privata si din cauzele acustice de astadata a se abate dela regulamentulu casei si a lasá galeriile ocupate de ascultatori. Dar si conferintia se redica dupa ce se facu mai multe probe cetindu-se in diferite párti ale casei si dupa ce se mai otaresce odata comissiunea de specialitate, amintita in siedintia publica a casei.

In siedintia din 18 Aprile a casei deputatiloru se cetesce du-pa verificarea protocolului, rezultatulu alegerei ardeleniloru in co-missiunea de afacerile comune si adeca: cont. Lupu Bethlen alesu cu 227 voturi, Frid. Bömches cu 227, Iosifu Hossu cu 227, Carolu Zeyk cu 227, cont. Em. Miko cu 227 cont. Goth. Kun cu 225, cont. Ioann Bethlen, bar. Gabr. Kemény, Grigoriu Simai, Carolu Torm'a cu câte 224, Frid. Fehdenfeld, Ioann Gezö, Iosifu Zimmermann cu câte 222, Ladisl. Tisz'a si Michailu Mico cu 221.

Se cetesce apoi o scrisóre dela Alb'a regala, adresata dietei spre a luá parte la serbarea descoperirii monumentului lui Vörösmarti ce se va tine in 6 Maiu a. c. Se otaresce ca acei ce voru dintre membri a luá parte se mérga sub conducerea vice-pres. Carolu Zeyk.

Dupa-ce ref. mai cetescu alte harthii adresate casei sa asculta raporturile verificátore dintre cari insemnámu a deputatiloru Balomiri si Tulbasiu si cont. Al. Bethlen raportate de Hossu care se verifica definitivu. Se mai verifica Andreiu Medanu din Chióriu, Gustavu Lang si bar. Löventhal s. a. Dupa acestea si da comis-iunea de specialitate prin cuestorulu casei parerea, despre schimbá-rile cari aru fi de lipsa, pentrucá cas'a sa numai intempine nepla-cerea de a nu intielege din causa resunetului pre vorbitori si ca aceste se incheia siedintia. Cea mai de aprópe s'a otaritu a se tiné sambatá in 21 Aprile.

In cas'a magnatiloru au fostu desbateri infocate asup'ra pri-mirei séu neprimirei adresei casei deputatiloru.

Pre lángá tóte încordárele la votarea nominala s'a primitu acea adresa cu o majoritate de patru voturi. Partid'a deakiana a fostu multiamita de acést'a invingere.

Principatele române unite. A. D.

Locotenintia domnéscá
a Principatelorú române unite.

La toti de fatia si viitori sanetate:

Asup'ra raportului dlui ministru Secretaru de statu la departamentul instructiunii publice si cultelorú, sub nr. 1890. *)

Avendu in vedere jurnalulu Consiliului nostru de ministri, incheiatu in siedintia dela 12 Martiu curentu.

Audiendu si opiniunea Consiliului de Statu.

Amu decretatu si decretámu:

Art. I. Regulamentulu pentru formarea societátii literarie române, se aprobá de noi precum urméza:

Regulamentu pentru formarea societátii literarie române.

Art. 1. Se va formá in Bucuresci o societate literaria cu misiune speciale: a) De a determiná ortografi'a limbei române. b) De a elaborá gramatic'a limbei române. c) De a incepe si realisá lucrarea dictionariului románu.

Art. 2. Societatea va tiné siedintiele sele in palatulu Universitátiei.

Art. 3. Societatea va fi subventionata de statu si va avé dreptulu de a primi legáturi si ori ce ofrande.

Art. 4. Societatea se compune acum pentru intái'a óra din urmatorii membri: a) Din trei membri din Romani'a de peste Milcovu; b) Din patru membri din Romani'a de dincóce de Milcovu; c) Din trei membri din Transilvani'a; d) Din doi membri, din Banatu; e) Din doi membri din Maramuresiu; f) Din doi membri din Bucovin'a; g) Din trei membri din Basarabi'a; h) Din doi membri din Macedonka.

Art. 5. Societatea își va alege presiedintele, vice-presiedintele si secretarii din sinulu seu.

*) publicatu in nrulu trecutú.

Red.

Art. 6. Societatea póte a'si inmultí, dupa nevoia numerulu membriloru sei.

Art. 7. Pentru asta-data, ministerulu instructiunii publice si alu cultelorú, va invitá la societate deadreptulu pe acei barbati din tierile locuite de románi, cari se deosebescu prin meritele si lucrárele literarie.

Art. 8. Ministerulu instructiunii publice si alu cultelorú va avea in vedere ca, la alegerea de astadata a membriloru, dupa art. 4 se fia reprezentate fiacare din limbele ne-o-latine si din limbele Statelorú vecine, cari au avutu influintia asup'ra formatiunii limbei române.

Art. 9. Prim'a intr'unire a societátiei va fi la 1-iu Augustu 1866; sesiunea acést'a va fi de dóue luni celu multu.

Art. 10. Indata dupa intr'unirea societátii, ea va formá statutele ei definitive, cari voru fi supuse aprobárei domnesci.

Art. 11. In aceste sesiuni va discutá bazele dupa cari urméza a se elaborá dictionariulu si gramatic'a: va desige modulu cum are a se aduná materi'a si formele limbei din tóte tierile locuite de románi, va decide de cátra cine si cum sa se lucrede celo dóue cárti din materialulu adunatu.

Art. 12. Ministrulu instructiunii publice si alu cultelorú va procurá membriloru din provinciile vecine, pána la formarea bud-getului ei separatú, cate 80 galbeni spese de voiaju (calatoria) si cate 2 galb. diurna, eara membriloru din Principate cate 30 galb. voiaju si 2 galb. diurna pe totu tempulu cátru voru tiné siedintiele literarii.

Art. II. Si celu din urma, Ministru nostru Secretariu de statu la departamentul instructiunii publice si cultelorú, este insarcinatu cu aducerea la indeplinire a acestui decretu.

Datu in Bucuresci, la 1 Apriliu 1866.

N. H a r a l a m b i e.

Ministrulu secretéru de statu la depart. instr. publ. si cultelorú.

C. A. Rosetti.

Dámu publicului aici in estrasu óupa „Románulu“ unele date despre

Adunarea dela câmpulu libertátii. A. P.

Domineca la 3 Aprile, o multime fósté numerósa, dieci de mil de cetátienii se adunasera pe câmpia libertátii.

Adunarea anuntiata pentru anédít, incepù prin unu servitiu di-vinu, oficialu de sántia sea Archiereulu Calistu.

Se dete apoi celire de cátra dd. Carad'a si Ciocarlanu pro-clamatiuniloru guvernului in privintia plebiscitului. Apoi, d. Dim. Ghic'a, luandu cuventulu si declarandu ca nu vorbesce cá ministru dar cá cetátienu, își espese multiamirea de care erá stapanitu vadiendu inainte-i acestu poporu románu demnu de simpatiele si afectiunea lumei intregi pentru suferintiele lui, acestu poporu care dovedise in atâtea ocasiuni ce scie face candu suntu in cestiune drepturile tieriei, si conchise aretandu ca numai alegerea principe-lui Carolu I, cá suveranu alu Romaniei ne putea scapá de tristele ispite ale trecutului, numai astu-felu putem pune capetu tuturú intrigeloru si paralisá încercárele culpabili ale reu voitoriloru nostri. Sa dicemu prin urmare, adaogi D. Dim. Ghic'a, sa tra-iéscá Carolu I. si sa votámu cu totii alegerea sea.

Dupace refera cuvintele mai multoru oratori continua Roma-nulu:

„Sensatiunea insa cea mai mare, urárele cele mai viue, mis-carea cea mai atingátore fu candu d. I. Bratianu, se vedíu pe tri-buna. A trebuitu mai multu de cincispredecé minute pentru cá sa póta luá cuventulu, atá'a erá de mare entusiasmulu si uralele multimei.

Candu se facú linisce si tácere, d. Ioann Bratianu díse ca: Déca a adastatu aprópe o óra pána sa se urce la tribuna, este ca își inchipuía, credea ca adversarii principiului domnito-riului strainu aveau sa via sa se pronuntie acolo in fatia lumei, in tóta libertatea in contr'a lui, se arete argumentele, ratiunile cari le dau o convictiune contraria cu a partisaniloru principelui strai-nu. Dar nu! ei au tácutu, n'au fostu nici unulu care sa se pre-sente, pentru ca acei inimici nu suntu deprinsi a lucrá la lumin'a dilei, ei conspira in intunerecu, sioptescu pe la urechia, le este frica sa se arete. Via unulu, a adaogitu d. Bratianu, déca este sinceru, si espuia si pe fatia opiniunea sea. Tofi cáti se afla pre-senti voru avea paciintia alu ascultá, si chiaru însusi dlui, de va fi convinsu, va adoptá ide'a lui. Principele strainu este astadi sal-varea, este independintia Romaniei. Ori cátru de bunu aru fi unu domnu pamenténu este peste putintia de a fi scutitu de slabiciu-nile omenesei, de afectiuni cátra rude, cátre amici. Ori care aru fi pamenténulu trebue neaparatu se aiba déca nu unu frate, unu amicu, celu putinu canoscuti cátra cari naturalmente aru fi a-trasu, ceea ce aru dá locu iarasi la nemultiamiri si intrige, pre candu unu principe strainu, venindu fára simpatie si antipatie, va privi pe toti cetátienii de o potrivá, va avea pentru toti o mesura, o dreplate. Afara de acést'a prin alegerea unui principe strainu, romanii s'aru inrudi cu marile puteri europene, ceea-ce le-aru a-sicura sprijnulu si ajutoriulu lorú in casu de eventualitáti.

Suntu unii cari se pronuntia in principiu numai pentru principe de vitia latina. Cari suntu in sa, a intrebatu d. Bratianu, aceia? In Europ'a nu suntu decâtu patru puteri de vitia latina: Franci'a Itali'a, Spani'a si Portugali'a. Déca s'aru luá unu principe din ai Italiei, Austri'a n'aru puté ingadui acést'a, si unu resbelu aru fi consecinti'a unei asemenea alegeri.— In capulu Spaniei se afla Burbonii, acea lepra, riia de care se silesce sa scape Spani'a. Cine aru fi acel'a care aru cutezá sa propuia unu asemenea candidat pentru tronulu Romaniei?

Cátu despre Portugali'a, acolo nu este decâtu unu singuru Principe, si pe acel'a i'lu iubescu atátu de multu Portugesii, încátu numai prin o putere numerósa, numai invingandu-i aru putea români sa-lu ia.

Mai remâne Franci'a. Nimicu mai bunu pentru români, decâtu se aiba pe tronulu loru unu descendinte din acea familia, care a datu Franciei eroi, pe Napoleonii I. si III.

D. Bratianu a vorbitu apoi despre negocierile si de mersurile ce a făcutu lánge imperatulu francesiloru, care i-a declarat ca nu póte consimti la acést'a, numai pentru ca aru resculá tóte puterile in contr'a Franciei, pentruca, cu unu principe din famili'a sea pe Tronulu Romaniei, aru dominá Europ'a intréga.

In asemenea impregiurári nu remanea pentru români decâtu perspectiv'a unui altu principe din familiile domnitóre, si între toti, celu care se distingea prin traditiunile constitutionali si liberali ale familiei sele, erá numai singuru principele Carolu de Hohenzolern, alu cărui tata, pentru unitatea Germaniei, i'si cedase ducatul, si este acum capulu partidei liberali in Prussi'a. Afara de ast'a, principele Carolu întâiu alu Romaniei se rudesce cu famili'a lui Napoleone.

Venindu apoi la religiunea sea, d. Bratianu a aretatu ca, nimeni mai multu decâtu Cuz'a care erá ortodoxu, n'a calcatu in picióre dogmele religiunei nóstre, atacandu canónele bisericeii chiaru si facendu din mitropolitii si episcopi, unu felu de functionari cá ispravnicii si zapcii. Ca pe lánge acést'a Cuz'a isi facuse unu sinodu numitu alu cărui papa era elu, sinodu care intr'o di era sa schimbe chiaru in fundu religiunea.

D. I. Bratianu termina strigandu: Sa traiésca Carolu I. Sa traiésca Romani'a. Apoi spuindu ca in epocile de regenerare, desbinarea pe terámulu nationale între partide este peirea, cá representante alu poporului, dete o imbratsiare dlui Dimitrie Ghic'a, care declara ca pe acestu terámu a fostu si va fi totdeun'a cu d. Bratianu.

Curiosu lacru. „Trompet'a Carpatiloru“ vorbindu despre acea-si serbare se esprima in urmatórele:

„Despre adunarea din câmpulu libertáti si despre oratorii acelei díle, despre sprijinatorii plebiscitului de 1 Aprile, n'avemu a díce acum nimic'a. Noi n'am fostu la acésta ceremonie funebra, între patru musice, drapata cu colorii rosii si colorata cá cadavrele Egipteniloru spre a infacisiá mórtea mai frumósa decâtu viéti'a.

Noi n'am fostu acolo; nu ni-a lasatu anim'a.

Ni se spune in sa ca fisionomi'a dlui Dimitrie Ghic'a, fiulu lui Grigorie Voda Ghic'a antáiuulu Domnu romanu venitu dupa gón'a principiloru straini, erá fórté contractata, si elocinti'a s'a naturale si energica, care in alte casuri are puterea induplicárei, astadata erá rece, incurcata, innodata, silita; si acésta pentru ca acestu discursu pleca din capu eara nu din anima, pleca din diplomatia eara nu din patriotismu, erá notele de gátu, séu mai bine dicendu de capu, eara nu notele de peptu, nu notele de plumáni.

Dara sa venimu la d. Ioann Bratianu care, nevedindu pe nime in prejma, iucredintiendu-se bine ca nu e nime in prejma, sfidá, cá predicatorele acel'a ce chiamá pe Voltaire mai anii trecuti de pe amvonulu unei biserice din Parisu, sa vina sa-i respunda la insultele ce facea elu credintieloru lui Voltaire:— „Unde esti? tu Voltaire! nemernicule Voltaire! apostatule Voltaire! ignorentule Voltaire!— Vino!! respunde! respunde-mi acum aci la cele ce demonstreu eu pâna la evidentiá!!! Imbecile Voltaire! te amu lasatu fára cuventu?— Responde, de! ce ai sa dici? Miserabile Voltaire!“

Nu este asiá, domnule Bratiáne, ca ai facutu intocmai cá predicatorele din Paris, de pe tempulu exiliului nostru, de care predicatore rideamu noi impreuna?!

E lesne sa invoci libertate asediatu pe tronulu tiraniei! e lesne sa provoci candu adversarii nu suntu de fatia si nu se potu aflá fatia! Nu, dle Bratiáne; tirani'a pe care o exercitati dvóstra n'a exercitat'o nici Cuz'a, nici Turcii, nici Nemtii, nici Muscalii! Dupa scen'a care ati facutu lui Cogalniceanu, si dupa cele ce provocati dvóstra prin díuarele serióse ale dvóstra sub forma bufona, a se face altor'a prin Ploesci si prin Bucuresti, este o derisiune a mai vorbí de libertatea parolei, de libertatea opiniunei, de libertatea consciintei! Despotismulu in numele libertáti; este celu mai cumplitu despotismu care a pututu existá ver odata! Nici odata tirani'a nu este mai crancena de cátu atunci candu se face in numele libertáti!

Sub Némtiu séu sub Románu, candu va incetá despotismulu

dvóstre, — déca ne veti lasá viéti'a pâna atunci, — vomu lasá si noi istoriei o pagina cu tabloulu liberalismului dvóstre!

Varietáti.

**** Procesu curiosu.** In momentul de fatia curge unu procesu asupr'a mai a tuturoru oficialiloru din Tobolsk (Russi'a). Guvernatorulu, vice-guvernatorulu, maistrulu de politie, procuratorulu imperatescu si directorulu inchisoriloru, toti suntu pártiti, ca „s'aru fi purtatu pré umanu cu prinsii politici“, cu poetulu Michailoff si cu fostulu colonelu Obraciioff. In pára se aduce înainte, ca numitii oficiáli aru fi concesu condamnatiloru, a umblá liberi prin cetate, ca iau invitatu la mésa si ca au tinutu in cetate la sine pre Michailoff preste tempulu otáritu. Mai incolo li se imputa oficialiloru, ca condamnatii au fostu in Tobolsk objectulu unui síru lungu de demonstratiuni simpaticé, ca dómnele le-au datu flori si ca vice-guvernatoriulu au purtatu la sine o bucata din lantiulu lui Michailoff dreptu de o relicuia. Cei pártiti negá tóte aceste, marturisindu ca cu Michailoff au fostu siliti a tractá mai domolu, pentruca bietulu esilatu erá slabu si bolnaviciosu. Se astépta cu incordare esítulu processului carele condamna umanitatea si face din trens'a crima.

**** Se scrie din Siri'a comit. Aradu.** In marti'a dupa S. Pasci sér'a venindu Cresticiu d. Iovu (barbatu rom. zelosu, cunoscutu on. publicu si din colónele acestui díuaru [Concordi'a Red.]) dela d. Moldovanu notariulu com. cátra casa, candu sa deschida usi'a curtiei, se intemplá un'a din scenele cele mai infiorátore. De dupa unu fragariu grosu ce e chiaru in strada, unu individuu necunoscutu vine rapede cátra densulu, si o Ddieule! descarcá unu revolveru in man'a si peptulu lui. Nefericitulu típá de usturimea glontii si avú inca putere a fugi in pravali'a vecina, cerendu ajutoriu a merge la lacasiulu seu, unde storsu de totu de puteri jace acum'a, nici viu nici mortu; fura adusi medici, carii dáu putina sperantia de viétiá. Inca fiindu cu minte sanetósa facú testamentu si prelánge tóte suferintiele ce avú pentru natiune dragostea cátra acést'a nu-lu parasí nici in momintele din urma, cáci tóia averea s'a in intiesulu testamentului, au lasat'o asociatiunei pentru cultur'a poporului romanu din Aradu. (De alta parte suntemu informati din contra, ca adeca Asoc. aradane n'a testatu ni mi c'a R. Conc.) Acestu barbatu zelosu alu natiunei nóstre de si-arú poté recastigá viéti'a, inimele cele simtítore le-arú implé de bucuria; eara mórtea lui le-va infasiurá in doliu amar; nu ne remane alt'a a díce, fára: Ddieu resplatésca fia-cáruí dupa faptele sale.— Unu Sirianu.

**** Balneologicu.** Dela comitetulu administrativu alu báiloru dela Tusnád care báii de mai multi ani s'au făcutu placute atátu prin apele minerale cele pline de putere vindecátore, cátu si prin positiunea cea romantica, ni s'a făcutu imbucurátorea scire ca acestu locu de cura este pusu in stare de a dá p. t. óspeti in anulu acest'a multe avantigiuri, de care pâna acum a fostu lips'a cea mai mare.

S'au radicatú mai multe edificii mai mari cu odái de locuitu bine mobilate, asiá încátu in estu anu se voru potea adapostí celu putinu cu vre-o 100 de partide mai multe decâtu in anii trecuti.

Acurat'a analiza a celor n óue isvóre ale Tusnadului facuta prin marinimós'a jertfire si mari cheltuiei ale civelui din Svitier'a D. Heinrich Moser si esaminata prin universitatea dela Zürich se va publicá in celu mai scurtu tempu spre intrebuintiarea científico-practica.

Basinulu principalu s'au claditu cu totul de nou, s'au largitu amesuratu scopului si s'au separatu in despartimente pentru barbati si pentru femei, asiá încátu se potu scaldá ambele scese in despartimentele proprii.— Afara de acést'a s'a mai facutu o scaldá mare, in care se voru puté scaldá fára plata poporulu si servitorii.

S'a implinitu si dorinti'a cea de atát'a tempu simtita prin aceea, ca in intregu tempulu saisonului va locuí, amesuratu contractului, in loculu de cura unu medicu cu o aptoteca cá Doctoru alu caldeii, precum si prin aceea, ca s'au făcutu pentru fiitoru o comunicatiune postalá dela báii in tóte directiunile de 4 ori pe septemána. Dr. Ferdinandu Otrobán.

**** O adresa a emigrantiloru magiari din Americ'a cátra Deák se publicá in „Wanderer“; Adres'a e din 15 Martiu subscrisa de Nic. Perczel cá presiedinte alu unei reuniuni magiare in New-York, in care se lauda cerbicós'a procederea a dietei si a lui Deák intru aparareá principiului continuitáti.**

Cá completare la colect'a pentru bis. zidinda in Mercurea, publicata in nr. 11 alu „Tel. Rom.“ este de a se adauge: Ioann Maximu din Lomanu, carele pentru susumentionatulu scopu au contribuitu 100 fl. v. a.

Burs'a de Vienn'a.

Din 13/25 Apriliu 1866.

Metalicele 5%	57 90	Actiile de creditu	130 70
Imprumutulu nat. 5%	61 20	Argentulu	104 50
Actiile de banca	691	Galbinulu	5 04